

KRISTUS ÜKSI ANNAB JÕUDU MEIE TÖÖLE JA ELULE...

Küllil Keel (Saard)

... nõnda kirjutas **Friedrich Wilhelm Constantin Stockholm** ühes oma jutluses 1939. aastal. Siis veel kodumaal elades. See teadmine aitas teda kogu tema pikal ja kireval eluteel. Teisel jõulupühal, 26. detsembril 2000, möödub tema surmast 32 aastat.

Õpetaja Friedrich Stockholm töötas Kaarli koguduse jaoks väga olulisel perioodil koos õpetajate Artur Soomre ja Aleksander Kapiga üle kahekümne aasta. Tema elusaa- tus kujunes nende mõlema omast aga hoopis erinevaks.

Friedrich Stockholm sündis Tartus 1. oktoobril 1884 kaalukoja ametniku (vaamees) Juhani ja Liisa perekonnas. Kodus valitses rõõmsa-

meelne usuline õhkkond. Isa oli õpetanud teda juba nelja aastaselt Piiblit lugema ning ema äratas perekeliseva lauliga "Mu süda ära üles". Alg- ja keskkhariduse sai ta Tartu Aleksandri Gümnaasiumis aastatel 1897–1905. Kooli lõpetas *cum laude* – hõbeaurahaga. Samal aastal jätkas õpinguid Tartu Ülikooli usuteaduskonnas, mille lõpetas 1911. aastal. Vajalikud konsistooriumi eksamid sooritas Riia Konsistooriumis 1911. aasta aprillis. Prooviaasta pidas ta Mihkel Jürmanni juures Tarvastus.

Tartus õppides ja elades oli ta Tartu Vaestehoolekande Seltsi sekretär, korporatsioon „Fraternitas Estica” asutaja ja esimene esimees.

Noor Stockholm kandideeris

Friedrich Stockholm.

Kaarli koguduse arhiiv.

Kuusalu koguduse õpetajaks, kus tal oli küll koguduse poolehoid, aga tema eestimeelne jutlus ei olnud mõisnikele meeltemööda ning need takistasid, et väga rahvuslikult häälestatud õpetaja sinna ametisse ei saaks. Nii valiti 1911. aasta juulikuus usuteaduse kandidaat Friedrich Stockholm Kaarli koguduse abiõpetajaks. Ta lahkus sellest ametist 1. juunil 1914, et minna St. Peterburgi eesti Jaani koguduse abiõpetajaks, *millal revolutsioon lahutas ta sealsest kogudusest*. Kodumaale naasis 1919. aastal, mil temast sai kauaks ajaks Kaarli koguduse II pihtkonna õpetaja (1919–1944).

Friedrich Stockholm oli lisaks koguduse tööle hõivatud veel mitmete töödega väljaspool seda. Südamelähedane oli töö kaitseväes. 1919. aasta veebruaris loodi kindralmajor Johan Laidoneri korraldusega Eesti Kaitseväe juurde sõjaväepastori ametikoht. Sama aasta märtsikuus kinnitati sellele kohale kaks esimest vaimulikku - Keila koguduse õpe-

Korporatsiooni „Fraternitas Estica” eestseisus II semestril 1908. aastal (vasakult) A. Lübeck, esimees Fr. Stockholm, J. Timusk.

EFA:231.0-56497

Kaarli koguduse leerirühm, 3. detsembril 1933.

Esireas keskel istuvad: Aleksander Kapp ja Friedrich Wilhelm Konstantin Stockholm. Kaarli koguduse arhiiv.

taja Jakob Kukk (hilisem EELK piiskop) ja Kaarli koguduse õpetaja Friedrich

Stockholm. Mõne aja pärast nimetati Friedrich Stockholm sõjaväeõpetajate juhatajaks (tänapäeval peakaplan) tiitliga sõjaväeõpetajate seenior. Vabadussõja lõppedes teenis ta sõjaväes osalise ajaga edasi. Sidemed Eesti riigikaitsega kestsid kuni Nõukogude Liit okupeeris Eesti Vabariigi 1940. aastal. Saksa okupatsiooni ajal (1941–1944) tegeles ta Venemaa eestlastest sõjapõgenike probleemidega.

Ta oli tegev ka Punases Ristis – Eesti Punase Risti Peavalitsuse liige ning Eesti Punase Risti hoolekande ja lastevarjupaikade osakonna juhataja. Ta on olnud ka usuõpetaja – lühemat aega Tallinna Linna Kommertsikoolis ja Lenderi Tütarlaste Gümnaasiumis ning pikemalt Tallinna Poeglaste Gümnaasiumis.

Tema tööd on tunnustatud paljude au- ja teenetemärkidega: Eesti Punase Risti I järgu I ja II aste ning II järgu I ja II aste, Eesti Vabadussõja mälestusmärk, Kaitseliidu

Artur Soomre, Aleksander Kapp ja Friedrich Stockholm leerilastega teel kirikusse 20. aprillil 1930.

Kaarli koguduse arhiiv.

Kotkaristi III klass ja Valgeristi III klass, Kaitseliidu Tallinna Maleva Toompea ja Ida malevkonna rinnamärk ning Raudtee Üksikpataljoni rinnamärk, Eesti Üleriikliku Tuletõrje Liidu Kuldristi I liik, EV Ratsarügemendi rinnamärk, Belgia ning Läti Punase Risti teeneterist, Poola ning Portugali Punase Risti aumärk.

Kui F. Stockholm oma 50ndat

sünnipäeva tähistas, siis kajastati seda ka 30.09.1934 Päevalehes nr 269: *See õnnitlemine ei ole seekord mitte komme üksnes, vaid tõsine lugupidamine: on meil ju rohkesti kogudusi, rohkesti õpetajaid, kuid vähe on meie rohkearvulises kirikuõpetajateperes neid, kelle tegevus ulatub üle kirikuläve ja surnuaiamüüride rahva sekka: vähe on neid, kes on suutnud teha kaugemaleulatavat*

tööd üldsuse kasuks. Friedrich Stockholm on aga just üks neist vähestest. Tuletan siin meele ainult mõnd tema laialdasest väljaspool kogudust ulatamast tegewusest: juba üle kümne aasta on ta Eesti Punase Risti peavalitsuse liige: niisama kaua on ta sellesama seltsi laialise hoolekande osakonna juhataja. Niihästi ühes kui ka teises asutuses on ta suure eduga töötanud: ta teeneid ja üldkasulikku tegewust on hinnatud ja talle on annetatud Eesti Punase Risti 1. järgu 2. astme mälestusmärk.

Kes tunneb Tallinna kaitseliidu maleva elu, see teab ka Fr. Stockholm tegevust vaimulikuna seal. Tallinna maleva vaimulikud talitused pidudel, lahkunute saatmistel jne. on Fr. Stockholm olgadel juba 1924. aastast. Sedasama peab ütleva ka Tallinna kaitsemäe elusse puutuwate talituste kohta... Pole siis imestada, et meie nii sageli näeme noort juubilari liikuvat seltskonnas: õpetaja Stockholm on vajaline waimulik, kes oma kena kõnega oskab lohutada, õnnistada ja õpetada. Kaitseliit on annetanud talle tegewuse eest valgeristi. Tallinna realkoolis on ta kauemat aega usuõpetaja.

26. septembril 1909 abiellus Friedrich Stockholm Helene Nop-siga (1885–1968). Perre sündis kolm poega: Uno, Friedrich ja William. Uno käis hiljem isa jälgedes. 1939. aastal lõpetas ta Tartu Ülikooli usuteaduskonna ning 1947. aastal ordineeriti ta õpetajaks.

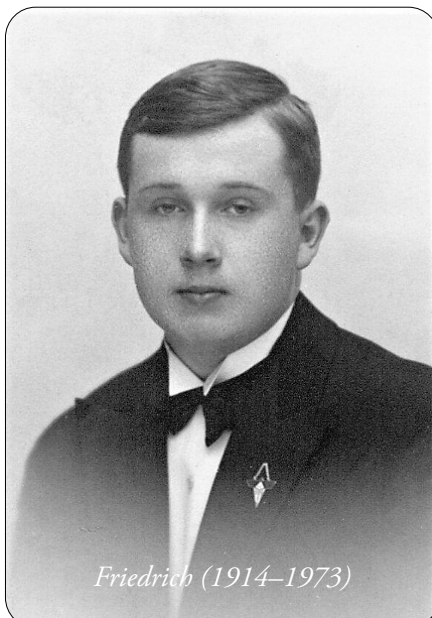
Kindralmajor Johan Unt'i matused Garnisoni kalmistul 7. aprillil 1930.
Kindral Paul Lill, Friedrich Stockholm, kindralmajor Gustav Jonson, August Kerem
Meremuuseum MMF 1432/40

Peeter Pichmanni matus 20. aprillil 1930 Rahumäe kalmistul.
Paremäl seisab Fr. Stockholm.
Kaarli koguduse arhiiv.

Uno (1912–1953)

Friedrich (1914–1973)

William (1915–1988)

Õpetaja Friedrich Stockholmi 25. tööjuubeli tähistamine, 19. juuni 1944 Tallinn.

Esireas istuvad: Johan Köpp, Friedrich Wilhelm Konstantin Stockholm ja Helene Stockholm.

II reas vasakult teine: Alexander Johannes Täheväli, Johannes-Oskar Lauri, Paul Voldemar Koppel, Artur Soomre, ?, Theodor Tallmeister. Tagareas vasakult kolmas: Einar Hilarius Kiviste (Steinfeldt). Allikas: Geni.

Friedrichist sai orelikunstnik, aastatel 1940–1944 töötas ta organistina Kaarli koguduses.

1934. aastal ostis õpetaja Stockholm looduskaunisse Rannamõisa Mäeranna talu, kus ta koos perega võimalikult palju aega veetis. Talu korrastati suure armastusega vanaduspäevade jaoks. Need tuli aga veeta mujal ...

1944. aasta. Kirik on võimaluste piires ette valmistatud halvimaks. 29. juunil 1944 otsustab Konsistoriumi täiskogu piiskopi ettepanekul määrata EELK piiskopi asendamise järjekord, juhuks kui piiskop oma kohuseid täita ei saa. Nimekirjas on neli assessorit. Neljas neist Friedrich Stockholm, assessori ametis olnud 1943. aastast.

15. juunil 1944 tähistab õpetaja Friedrich Stockholm oma 25. tööjuubelit. See jääbki tema viimaseks tööalaseks tähtsündmuseks kodu-

*EELK esindus Luterliku Maailmaliidu asutamiskonverentsil
Lundis 30.06–6.07.1947.*

*Ees vasakult: Friedrich Stockholm, Jakob Aunver, Johan Köpp,
Johannes-Oskar Lauri.*

maal. 6. septembril 1944 istub koos koguduse juhatus. Siis juba ilma õpetaja Stockholmita, kes oli koos oma perega nõukogude okupatsiooni ohu tõttu Saksamaale emigreerunud. 1944–1948 elas ta Saksamaal, hooldades ja teenides pagulasvaimulikuna põgenikke Jenas, Heiligenstadtis, Göttingenis ja Oldenburgis.

1940. aastate lõpul sõitsid paljud sõjapõgenikud, ka eestlased, Euroopast Austraaliasse. Nende hulgas ka 64-aastane õpetaja Stockholm koos perekonnaga. Nemad jõudsid Sydneyesse 1948. aasta novembrikuus.

Saabumine Austraaliasse oli sõjas kõik kaotanud põgenikele võimalus oma elu uuesti alustada. Võõral maal, mille keelt ega kombeid ei tuntud, tuli leida esialgne peavari ja töökoht. Selles olid saabunuile abiks eestlased, kes olid Austraalias elanud kakskümmend ja rohkem aastat. Põgenikele muretseti maa-bumisload ja korterid, paljud saabujad leidsid esimese peavarju Eesti Majas või kohalike eestlaste kodudes. Õpetaja Stockholm perekonnal oldi südamlike tervitustega vastas Sydney raudteejaamas. Samuti oli talle valmis vaadatud korter Drummoynis.

Uute eestlaste saabumine Austraaliasse eesotsas uue eesti õpetajaga tähendas ka uut algust kirikuelus. Nädal pärast saabumist, 14. novembril 1948, pidas õpetaja Stockholm esimese jumalateenistuse Sydneys kohalikus saksa kirikus. Eesti luteriusu kogudus oli seal asutatud 1934. aastal. Kirikulisi oli 150. Sellest ajast peale toimusid eestikeelsed jumalateenistused igal pühapäeval. Kogudus, mille liikmete arv oli kokku kuivanud, hakkas suurenema juurdetulijate arvel. Kogudus oli kõige suurem 1958. aastal, mil liikmeannetajaid oli 530.

1949. aasta juulis määrati õpetaja Stockholm Austraalia eesti usu-elu korraldajaks praosti ülesannetes.

Kuigi Stockhomil olid Austraalias hoogsad tööaastad, ei kodunenud ta seal päriselt kunagi. Kõik oli harjumuspärasest erinev.

Õpetaja Stockholm teenis Sydney Jaani kogudust kuni oma vana-
duspuhkusele minekuni 1960. aas-

Friedrich Stockholm koos leerilastega, 23.12.1953 Sydney.

Austraalia, Sydney, Rookwoodi kalmistu.

Allikas: geni

tal. Ta suri Sydneys 1968. aasta 26. detsembril 84-aasta vanusena ning maeti Rookwoodi surnuaiale oma pool aastat varem surnud abikaasa Helene ja õpetajast poja Uno kõrvale. Kogudus on tänutäheks oma teenekale õpetajale asetanud tema hauale marmorist hauaplaadi.

Ilmunud ajakirjas Sulane dets 2000

Artiklit on täiendatud 2019. ja 2026. aastal

Allikad:

EELK isikutoimik

Vaba Eestlane 11.1.1969

Meelis Rosma. Kolmveerand sajandit Austraalia eestlaste teenistuses Eesti Elu 18.9.2009

FRIEDRICH WILHELM CONSTANTIN STOCKHOLM

Sündinud: 01.10.1884 (19.09.1884 vkj) Tartus

Ristitud: 10.10.1884 Tartu Peetri koguduses

Konfirmeeritud: 1902 Tartu Peetri koguduses

Isa: vaamees Johann Stockholm
(04.09.1840 Haanja mõis, Võrumaa – 05.06.1905)

Ema: Lina, snd Sep
(14.12.1847 Tähkvere – 20.11.1914)

Poolõed-vennad isa I abielust:

1. Henriette Elisabeth (05.01.1861–03.11.1910)
2. Minna (31.10.1863 Võrumaa)

Hariduskäik: 1897–1905 Tartu Aleksandri Gümnaasium (*cum laude*), 1905–11 Tartu Ülikooli usuteaduskond

Akadeemiline kuuluvus: korporatsioon Fraternitas Estica (asutaja ja esimene esimees)

Pro venia concionandi / pro ministerio:

16.04.1911 / 30.04.1911 Riia Konsistoorium

Prooviaasta: Tarvastu õpetaja M. Jürmanni juures

Ordinatsioon: 22.01.1912 Tallinna Toomkirikus Kaarli koguduse abiõpetajaks

Introduktsioon: 29.01.1912 Tallinna Kaarli koguduse abiõpetajaks; 15.06.1919 Tallinna Kaarli koguduse õpetajaks

Teenistuskäik: 22.01.1912–11.04.1914 Tallinna Kaarli koguduse abiõpetaja; 1914–18 Peterburi Eesti Jaani koguduse abiõpetaja, 15.06.1919–01.12.1944 Tallinna Kaarli koguduse II pihtkonna õpetaja

1944–48 Saksamaal, hooldades ja teenides põgenikke Jenas, Heiligenstadtis, Göttingenis ja Oldenburgis, juuli 1949 Austraalia eesti usuelu korraldaja praosti ülesannetes, 1948–60 Sydney Jaani koguduse õpetaja

1943– Konsistooriumi assessor, alates 29.06.1944 piiskopi asetäitja juhul, kui vikaar-piiskopil on takistatud ametikohuseid täita

1919–20 Eesti sõjaväe õpetaja Sõjaministeeriumi juures (Eesti Kaitseväe sõjaväepastor), 1920–23 Tallinna garnisoni õpetaja, 1936–40 Eesti Vabariigi sõjaväe õpetajate senior (peakaplan), 1937–40 Kaitseliidu õpetajate seenior

1941–44 tegeles Venemaa eestlastest sõjapõgenike probleemidega, alates 1942 Venemaa eestlaste usulise teenimise korraldamise komitee juhataja

Tartu Vaestehoolekande Seltsi sekretär, Eesti Punase Risti Peavalitsuse liige ning Eesti Punase Risti hoolekande ja lastevärvajapaikade osakonna juhataja, Eesti Loomakaitsjate Liidu juhatuse esimees.

–1922– Kaarli koguduse vaeste hoolekandmise seltsi esimees, 1.2.1932– Kaarli koguduse II pihtkonna Vaestehoolekande ringi juhataja, –1923– Tallinna linnamisjoni juhatuse iige, eeluurimise vangimaja hooldaja

Usuõpetaja: Tallinna Linna Kommertskool, Lenderi Tütarlaste Gümnaasium, Tallinna Poeglaste Gümnaasium, 1.10.1918–1.8.1922 ning 1.8.1926–1.8.1927 Kaarli Gümnaasium

Aumärgid: 1927 Eesti Punase Risti mälestusmärgi II järgu II aste, 1929 Eesti Punase Risti mälestusmärgi II järgu I aste, 1934 Eesti Punase Risti mälestusmärgi I järgu II aste, 1934 Kotkaristi III klassi teenetemärk, 1936 Eesti Punase Risti mälestusmärgi I järgu I aste, Eesti Vabadussõja mälestusmärk, Kaitseliidu Kotkaristi III klass ja Valgeristi III klass, Kaitseliidu Tallinna Maleva Toompea- ja Ida malevkonna rinnamärk ning Raudtee Üksikpataljoni rinnamärk, Eesti Üleriikliku Tuletõrje Liidu Kuldristi I liik, EV Ratsarügemendi rinna-märk, Belgia ning Läti Punase Risti teeneterist, Poola ning Portugali Punase Risti aumärk

Laulatatud: 26.09.1909 Tartu Peetri koguduses

Abikaasa: Helene snd Nops (31.05.1885 – 25.07.1968 Austraalia)

Lapsed: 1. Uno (07.02.1912 Reval – 31.12.1953 Austraalia)

2. Friedrich (09.01.1914 Reval – 03.05.1973 Sydney, Austraalia)

3. William (11.09.1915 St Peterburg – 23.07.1988 London)

Surnud: 26.12.1968 Sydney, Austraalias

Maetud: 30.12.1968 Sydney Rokwood'i surnuaeda